

Кроссенс
на уроках української літератури
7 клас

7

6

5

*Створила та впорядкувала
вчитель української мови та літератури
ЗЗСО І-ІІ ст. с.Тернава
Добромільської міської ради
Самбірського району Львівської області
Боднар Зеня Ярославівна*

Передмова

КРОССЕНС

Кроссенс – асоціативна головоломка нового покоління. Слово «кроссенс» означає «перетин значень» і придумане за аналогією зі словом «кросворд», яке в перекладі з англійської мови означає «перетин слів».

Ідея кроссенса проста, як і все геніальне. Це асоціативний ланцюжок, що складається з дев'яти картинок.

Авторами кроссенса є С. М. Федін та В.М. Бусленко

Прийом «кроссенс» відповідає наступним принципам

- ✓ **науковості** - має наукове обґрунтування;
- ✓ **ефективності** - дає гарантовані результати вже з перших днів його застосування;
- ✓ **універсальності** - можна використовувати при викладанні будь-яких предметів, для навчання дітей із різним рівнем розвитку;
- ✓ **креативності** - спрямований на розвиток логічного та креативного мислення.

Функції кроссенсу

- 1.навчальна** – сприяє засвоєнню навчального матеріалу в ігровій формі;
- 2. мотиваційна**- пробуджує інтерес до запропонованої теми та бажання розгадати головоломку;
- 3. розвивальна**- сприяє розвитку творчого, логічного та образного мислення, вмінню пояснити певні речі;
- 4. соціальна**- пояснює причини й закономірності певного явища, його елементи, протиріччя;
- 5. комунікативна**- забезпечує діалог між різними учасниками освітнього процесу: учнями, учителем, підручником.

Різновиди розшифровування кроссенсу

або:

Зображення розташовують так, що кожна картинка має зв'язок із попередньою і наступною, а центральна поєднує за змістом зразу декілька картинок. Завдання того, хто розгадує кроссенс - знайти асоціативний зв'язок між сусідніми картинками.

Починати розгадувати кроссенс можна з будь-якої картинки, що розпізнається, але центральним є квадрат під номером 5 або 9.

Центральна картинка, за бажанням автора, може бути пов'язана за змістом зі всіма зображеннями в кроссенсі.

При створенні кроссенса можна скористатися таким алгоритмом:

1. Визначити тематику(загальну ідею).
2. Вибрати 8-9 елементів (образів), що мають відношення до теми.
3. Знайти зв'язок між елементами.
4. Визначити послідовність елементів за типом зв'язку «хрест» і «основа».
5. Сконцентрувати значення в одному елементі (центр – 5-й або 9-й

квадрат).

6. Виділити відмінні риси, особливості кожного елемента.
7. Підібрати картинки, що ілюструють вибрані елементи (образи).
8. Замінити вибрані прямі елементи (образи) і асоціації непрямыми, символічними картинками.
9. Побудова асоціативного зв'язку між образами елементів..

Оскільки основне значення кроссенса – це певна загадка, ребус, головоломка, то він є гарною формою нетрадиційної перевірки знань із теми.

Застосування кроссенса на уроці різноманітне, його можна використати:

1. при формулюванні теми і мети уроку;
2. при вивченні нового матеріалу, в якості постановки проблемної ситуації;
3. при закріпленні і узагальненні вивченого матеріалу;
4. при підведенні підсумку роботи на уроці, включити як рефлексію.
5. запропонувати як творче домашнє завдання

Повністю урок можна побудувати в формі кроссенса, тобто дев'ять елементів кроссенса можуть представляти собою структуру уроку.

Робота з кроссенсом відображає глибину розуміння учнями вивченої теми.

Разом із тим кроссенс сприяє розвитку логічного, образного і асоціативного мислення, уяви;

прояву нестандартного мислення і креативності; розвиває можливість самовираження.

Під час розгадування кроссенса розвиваються комунікативні і регулятивні вміння; навички роботи з інформацією; підвищується допитливість і мотивація до вивчення предмету. Тому кроссенс – головоломка нового покоління, яка поєднує в собі найкращі якості зразу деяких інтелектуальних розваг: загадки, ребусу, головоломки. Кроссенс є прекрасним засобом розвитку логічного і творчого мислення учнів.

Метод «кроссенс» можна поєднати із такими інтерактивними методами, як:

1. робота в малих групах;
2. робота в парах»
3. «мозковий штурм»;
4. «коло ідей»;
5. «мікрофон»;

Кожна дитина народжується, маючи в собі іскру Божу. Ми — дорослі — не маємо права формувати з неї посередність. Тому не варто розподіляти: ця дитина талановита, а ця — ні. У зв'язку із цим творчі завдання мають бути розраховані не на кілька осіб, а на весь клас.

Як розв'язати кроссенс?

1. З'ясуйте, що зображено на кожному із малюнків кроссенсу.
2. Установіть асоціації, які виникають у вас з кожним із зображень. Подумайте, що може об'єднувати ці різні зображення.
3. Розкрийте зв'язки між центральним зображенням кроссенсу, що позначено номером 5 чи 9 та сусідніми за схемою: 5-2; 5-8; 5-6; 5-4.чи 9-2; 9-6; 9-4; 9-6. Ці зв'язки між зображеннями утворюють своєрідний візуальний хрест:

4. Простежте зв'язки між зображеннями по периметру кроссенса, що є його «осною», за схемою: I) 1-2; 2-3; 3-6; 6-9; 9-8; 8-7; 7-4; 4-1 чи II) 1-2; 2-3; 3-4; 4-5; 5-6; 6-7; 7-8; 8-1

5. Зверніть увагу, що розпочинати розв'язувати кроссенс можна з будь-якого зображення і з різною послідовністю: спочатку по «хресту», а потім за його «осною» і навпаки.

Усі кроссенси у даному збірнику створені за другою схемою з центральним зображенням, що позначено номером 9.

Художній твір як явище мистецтва. Функції мистецтва

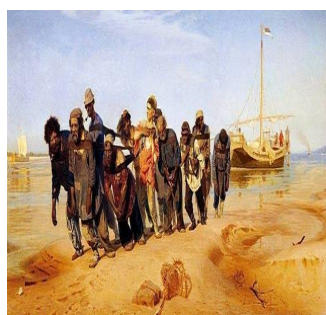
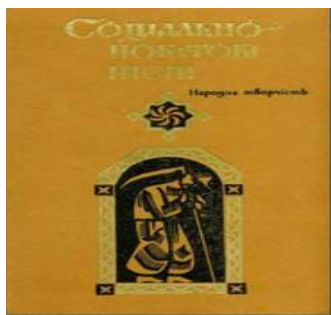
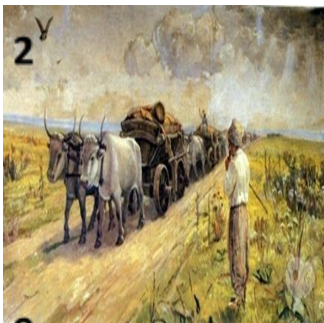

Роз'яснення

1. Художній твір – різноманітне мистецтво, починаючи з танцю.
2. Художній твір – це поезії, покладені на музику, які стали піснями.
3. Драма – рід художньої літератури.
4. Кіно – один з найцікавіших різновидів художньої літератури.
5. Архітектура – альмаматер на шпальтах художніх книг.
6. Художня література бере початок у Рівській Русі.
7. Краса наяву дуже часто переноситься на красу художню.
8. Художній твір доходить до читача через книгу .

9. Художня література – це мистецтво слова.

Суспільно-побутові пісні

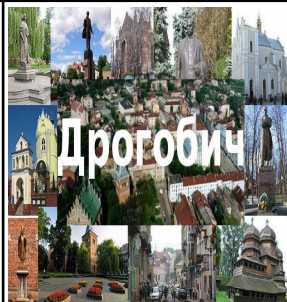
Роз'яснення

1. Козацькі пісні.
2. Чумацькі пісні.
3. Кріпацькі пісні.
4. Солдатські, рекрутські пісні.
5. Бурлацькі пісні.
6. Наймитські, заробітчанські пісні.
7. Соціально-побутові пісні зібрані у збірниках.

8. Кобзарі та лірники – головні виконавці соціально – побутових пісень.

9. Народні пісні – це скарби художньої літератури.

Іван Франко. Життя і творчість

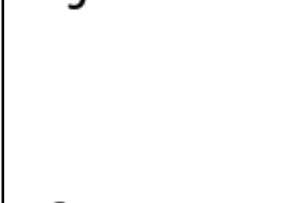
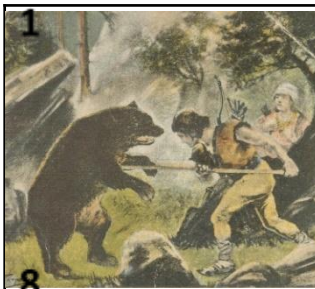

Роз'яснення

1. Батькова кузня – найперша школа малого Яся.
2. Усна народна творчість мала чималий вплив на творчість І.Франка.
3. Навчання в Дрогобицькій гімназії.
4. Перше місце серед учнів у навчанні.
5. Навчання у Львівському університеті.
6. Збірка казок «Коли ще звірі говорили».
7. Спадщина Франка – бібліотека з 50 томів його власних творів.
8. І.Я.Франко – великий Каменярь.
9. Фотографія Івана Яковича Франка останніх років життя.

Сюжет повісті І. Я. Франка «Захар Беркут»

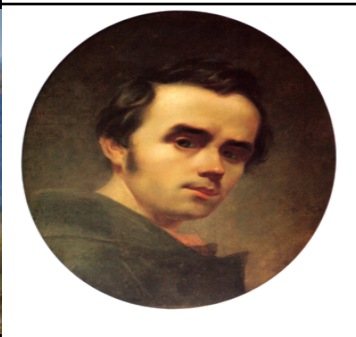
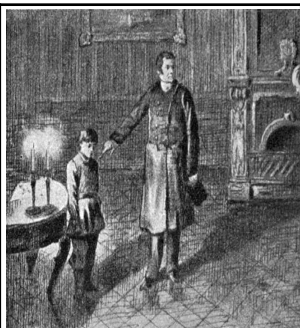
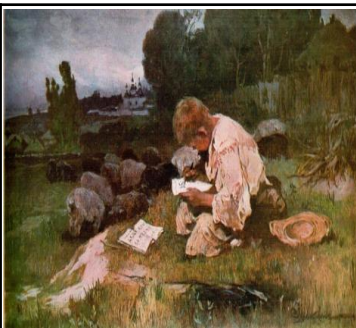

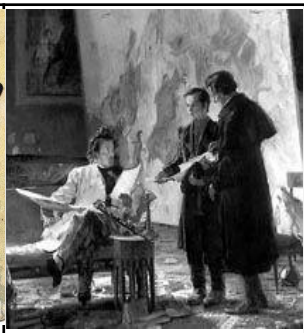
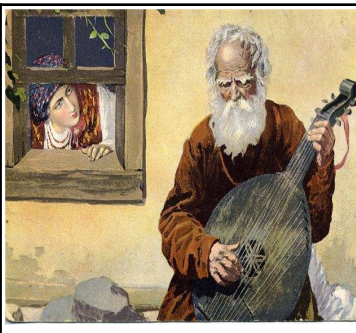

Роз'яснення

1. Мирослава у ведмежому лігві. Порятунок Мирослави Максимом.
2. Громадський суд над боярином Тугаром Вовком.
3. Тугар Вовк зраджує своєму народові.
4. Як тільки хотіли напасники вийти з ущелини, на них зверху посипалося каміння і стріли.
5. Максим через Мирославу переказує тухольцям план розправи з монголами.
6. Перемога Максима над Бурундою у запеклому двобої.
7. «Замість батька дала їй доля брата і мужа».
8. Максим і Мирослава отримали благословення від Захара Беркута.
9. Повість «Захар Беркут», видана у 1960 році

Тарас Шевченко. Життєпис поета.
Вірш «Мені тринадцятий минало...»

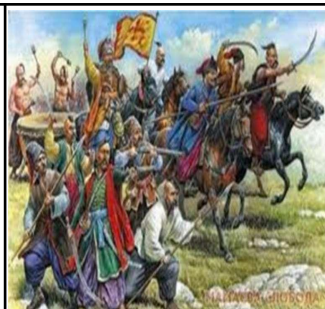

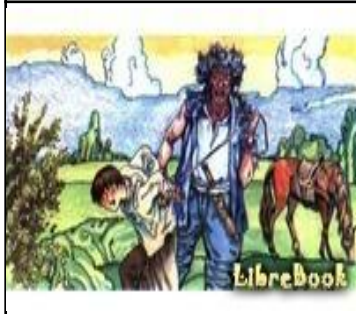
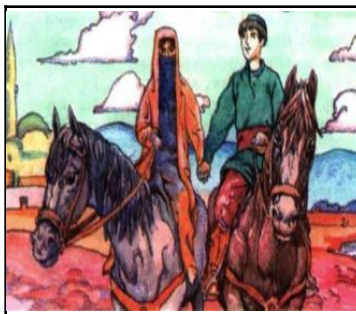

Роз'яснення

1. Сім'я поета.
2. Дитинство Тараса «Мені тринадцятий минало...»
3. Козачок пана Енгельгарта.
4. Зустріч у Літньому саду із Сошенком.
5. Перша зустріч з Брюлловим в Академії мистецтв.
6. Вихід у світ «Кобзаря».
7. У казематі.
8. Поховання на Чернечій горі.
9. Автопортрет

Андрій Чайковський. «За сестрою»

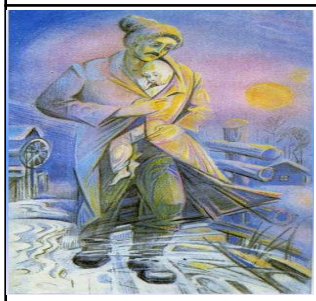
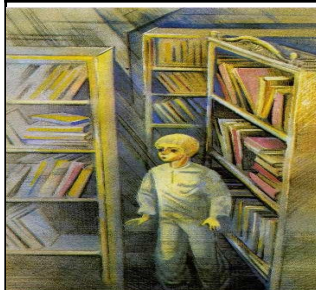
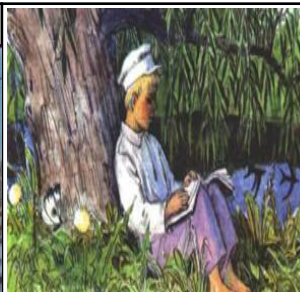

Роз'яснення

1. Напад татар на село Спасівку.
2. Втеча Павлуся на татарському коні.
3. Брат Павлуся з групою козаків відбили частину бранців у татар завдяки Павлусю.
4. Визволення деяких бранців і батька Степана козаками.
5. Дорога Ганни разом з іншими бранцями села в неволю.
6. Павлусь сам вирушає на пошуки сестри в чужу небезпечну країну.
7. Пригоди з Харцизом.
8. Зустріч із Ганнусею і повернення в Україну.
9. Титулка книжки А.Чайковського «За сестрою»

Михайло Стельмах. Повість «Гуси-лебеді летять...»

Роз'яснення

1. «"Прямо над нашою хатою пролітають лебеді... і мені теж хочеться полетіти за лебедями, тому й підіймаю руки, наче крила.
2. Михайлик самотужки навчився читати і вже в дев'ять років багато

перечитав книг.

3. Мати Михайлика готувала насіння, бо дуже любила землю.

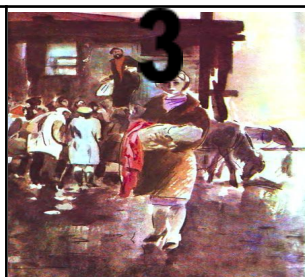
4. Дід Дем'ян був найкращим майстром і першим учителем Михайлика. 5. У лісі Михайлик зустрів маленьку Любу, яка наглядала за пасікою. 6. Привчання дітей до праці.

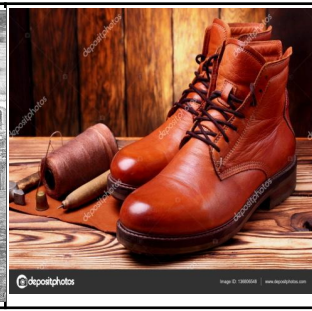
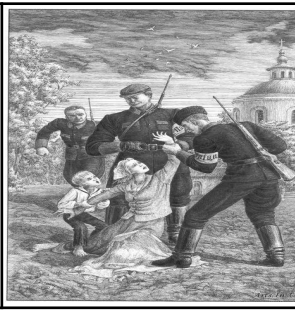
7. Взимку батько носив сина до школи, бо не було взуття.

8. Хлопець був мов заворожений від такої кількості книг. Вони його притягували.

9. Автор повісті М. Стельмах.

Григор Тютюнник. Повість «Климко»

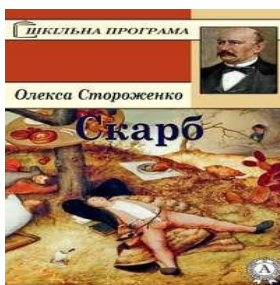

Роз'яснення

1. Діжурка – остання річ, що нагадує Климку рідну людину - дядька Кирила у залізничному бараці.
2. Зульфат – вірний товариш Климка.
3. Наталя Миколаївна з новонародженою донечкою – нова родина Климка.
4. Підтримка старого аптекаря, діда Бочонка.
5. Безногий швець високо оцінив благородний вчинок Климка, пропонує йому тапочки задарма.
6. Порятунок незнайомої дівчини.
7. Тітка Марина, для якої Климко став рідним.
8. Полонений-утікач, якого намагається врятувати Климко в останні хвилини свого життя.
9. Титулка книжки Г. Тютюнника «Климко»

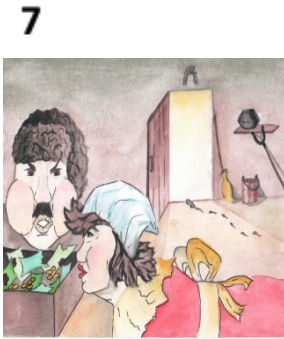
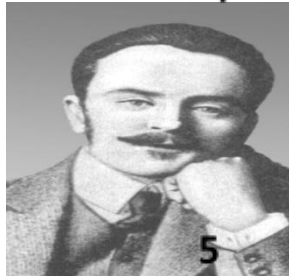
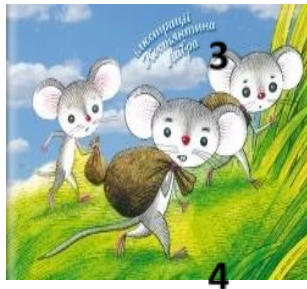
Олекса Стороженко. Оповідання «Скарб»

Роз'яснення

1. Батьки свого сина єдиного шанували й пестили...
2. Вже з дорослим Павлусем возилася, як з маненькою дитинкою.
3. Тільки прокидався вранці —зразу наймичка подавала жарену курку або качку, чи вареників з сметаною.
4. Часто літом відлежувався у садку під грушею і сердився чому груші самі не падають йому в рот.
5. Часом парубки намовляли Павлуса іти з ними на вечорниці.
6. «Підійшли парубки до вікна (вікно було одчинене), дивляться, а Павлусь розпластався на перині і хропе на всю хату.»
7. «Та, сеє кажучи, позбирав наймит гарненько дукати і сховав їх у скриню. Отакий-то був щасливий наш Павлусь!»
8. «Найшлась і дівчина, що, сама до його залицялась.»
9. Автор твору «Скарб» О. Стороженко

Богдан Лепкий. Казка «Мишка»

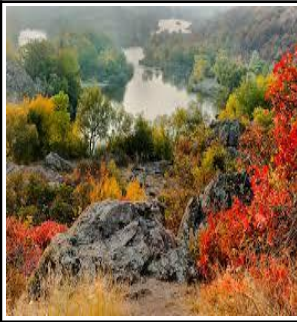
Роз'яснення

1. Була собі мишка. У самім кутку хати мала свою нору.
2. Кожного дня вона бігала на поле істрічалася з своїми сестрами із міста, дуже бідними і голодними
3. Іноді, коли село спить, заїжджає візок. Із хати виносять м'ясо, масло, яйця, крупу і сало.
4. І ховає гроші у ящик під ліжко, вякому стояли колись гранати. Ще трохи і ящик цей тяжко буде замкнути, так їх багато.
5. Бідна жінка просить милостиню для дитини перед смертю.
6. Мишка вирішила, потрощити папір, що кривдою людською чути!!!
7. Господарі побачили погрижені гроші.

8. А мишка з дітьми вибігли крізь відчинені двері на поле.
«Швидше звідси, діти, щоб не брехали, як люди. Краще там,
ніж у такій хаті.»
9. Автор казки Б. Лепкий

Ліна Костенко «Крила»

Роз'яснення

1. Крила –це вибір.
2. Крила – це творчість.
3. Крила – це фантазія.
4. Крила – це духовність.
5. Крила – це натхнення.
6. Крила – це краса навколишнього світу.
7. Крила – це небезпека.
8. Крила – це радість.
9. Ключове слово «крила»

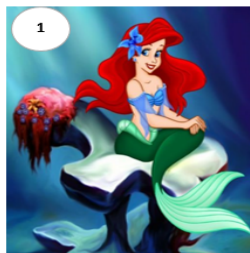
В.Симоненко. «Ти знаєш, що ти – людина?»

Роз'яснення

1. Людина- це книга, кожна з яких написана по-іншому.
2. Рік написання поезії.
3. Життя людини прив'язано до землі, бо ми тут живемо.
4. Життю потрібно радіти.
5. Усмішка твоя – єдина.
6. Мука твоя - єдина.
7. Очі твої – одні.
8. Жити спішити треба.
9. Автор поезії В. Симоненко

Марина Павленко. Повість «Русалонька із 7-В, або Прокляття роду Кулаківських»

Роз'яснення

1. Русалонька – вигаданий персонаж повісті і слово з назви повісті.
2. Книжка М. Павленко «Русалонька із 7-В, або повість про перше кохання».
3. Весілля тітки Сніжани.
4. Каралі, знайдені в шухляді старої шафи.
5. Стара шафа.
6. Фотографії рідних, знайдені теж у шухляді.
7. «...блискавка! Ось воно, старцеве пророкування!»

8. Вадим....

9. Марія Павленко- авторка повісті.

Любов Пономаренко. Новела «Гер переможений»

2

7

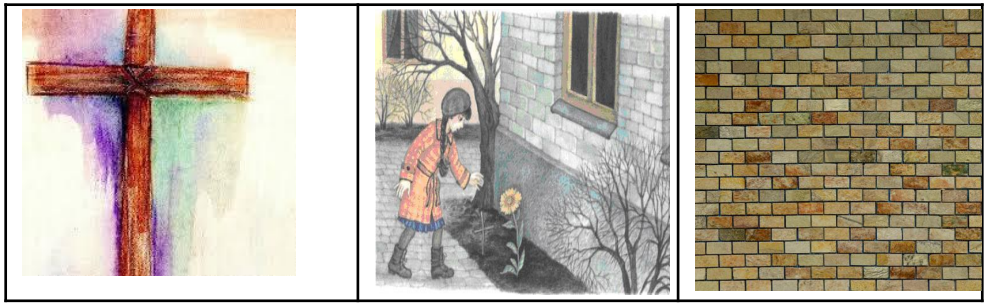
5

Любов
Пономаренко

новела
«Гер
переможений»

Роз'яснення

1. Насіння – зародження майбутнього життя.
2. Фотокартки – спогад, зв'язок з рідними і мирним життям, їй жаль за ним.
3. Грядка – Фрідріха-земля, в якій повинно щось прорости: живе, красиве.
4. Цигарка охоронця, якою він пригощає полонених, – співчуття, людяність.
5. Цеглинки – уособлення любові полонених німців до праці, спогади про рідну домівку.
6. Квітка нагідка, що розцвіла посеред грудня, – всеперемагаюча сила добра, любов до прекрасного. Людина, яка любить прекрасне, не може бути жорстокою і злою в душі.
7. Хрест – крах надій і сподівань.
8. Міцний будинок – символ того, що творча праця завжди потрібніша й приносить людям більше задоволення, ніж руйнація, якою є війна.
9. Авторка твору Л. Пономаренко.

Олесь Ольжич. «Захочеш і будеш»

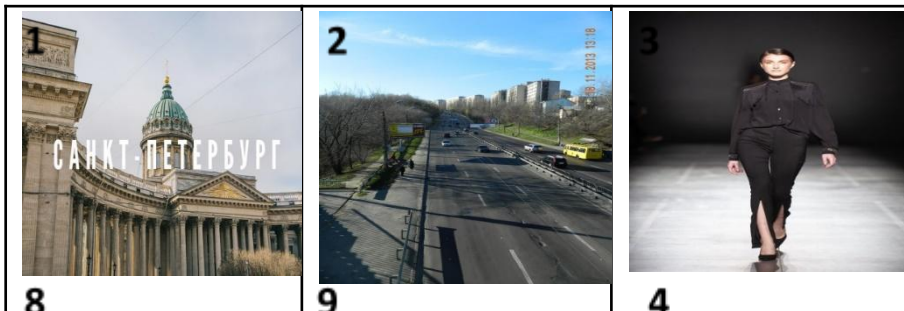

Роз'яснення

1. Олександр Олесь – батько Олега Ольжича.
2. Будинок в Житомирі, у якому народився і провів перші роки.
3. «В людині, зтім, лежить невідгадана сила.»
4. «Смертельника крила.»
5. «В Тебе — тяжкі стопи»
6. «Пожари хат димляться із-під них.»
7. «І рішенням важкість каміння».
8. Пам'ятник О.Ольжичу в Житомирі.
9. Фотографія Олега Ольжича.

Олена Теліга. «Сучасникам»

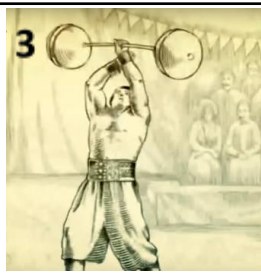
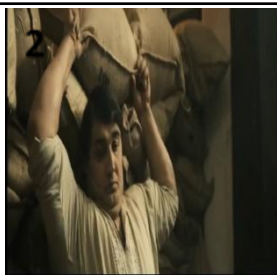

Роз'яснення

1. «Я була петербуржанка. Я там виросла, там вчилася...»
2. Вулиця О. Теліги в Києві, де деякий час проживала поетеса.
3. Олена Теліга працювала моделлю.
4. Залікова книжка студентки історико-філологічного факультету Українського педінституту у Празі Олени Шовгенової (Теліги) 1923
5. Вірш «Сучасникам»
6. Розстріл О.Теліги у Бабиному Яру 21 лютого 1942 року.
7. Пам'ятник О. Телізі у Бабиному Яру.
8. Двогривнева монета Національного Банку України, присвячена О.Телізі, видана в 2007 році.
9. Олена Теліга- фотографія.

Олександр Гаврош. Повість «Неймовірні пригоди Івана Сили»

8

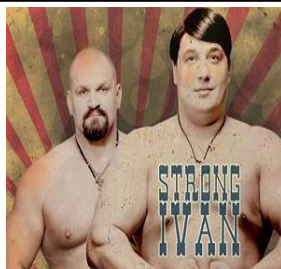
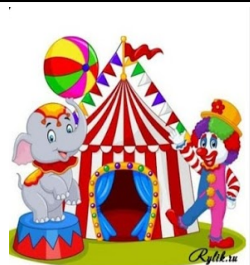
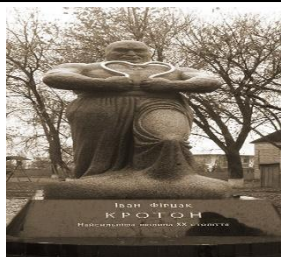
9

4

7

6

5

Роз'яснення

1. Іван Фірцак – прототип головного персонажа Івана Сили
2. Іван легко брав на плечі вдвічі більше, ніж решта вантажників.
3. ... тоді взявся за штангу і підніс її, посміхаючись фоторепортерам.
4. «Іван Сила вперше потрапив до цирку.»
5. Тримав на собі чотирьох дорослих людей і мавпочку.
6. Новий номер Івана "Залізне серце": залізний прут на плечах, на якому висіло по двоє людей з обох боків і згинав це у форму серця.
7. Василь Вірастюк і Дмитро Халаджі- актори фільму «Іван Сила»
8. Пам'ятник Іванові Силі-Кротону
9. Автор повісті О. Гаврош

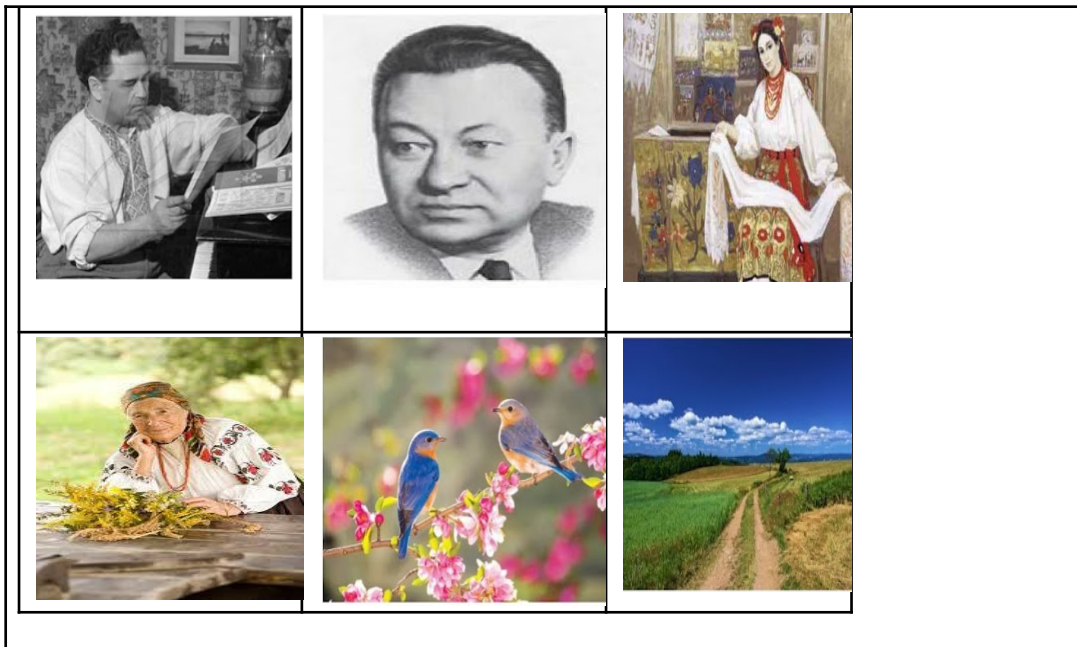
Андрій Малишко. Вірш «Пісня про рушник»

7

6

5

Роз'яснення

1. Рідна мати моя, ти ночей не доспала.
2. Ти водила мене у поля край села,
І в дорогу далеку ти мене на зорі проводжала.
3. І рушник вишиваний на щастя дала.
4. Хай на ньому цвіте росяниста доріжка.
5. І зелені лути.
6. Й солов'їні гаї.
7. І твоя незрадлива материнська ласкава усмішка,
І засмучені очі хороші твої.
8. Автор пише музику до вірша.
9. Автор вірша Андрій Малишко.

Список використаної літератури:

1. Жидиліна Н. Кросенс – метод розвитку логічного та мислення
<https://vseosvita.ua/library/krosens-metod-rozvitku-logicno-go-ta-kreativnogo-mislenna-196147.html>

2. Кузь Т. Метод кросенс як елемент едьютеймента. Використання на уроках української мови та літератури. <http://www.osvita.ua.com/2018/10/66312/>
3. Сорока І.І. Кроссенс як засіб розвитку логічного і неординарного творчого мислення учнів на уроках зарубіжної літератури.

<file:///C:/Users/ACER2/Downloads/%D0%9A%D1%80%D0%BE%D1%81%D0%B5%D0%BD%D1%81.pdf>

4. Анна-Марія Богосвятська . Натхненник. 10 ідей для кроссенса на уроках літератури
<https://bogosvyatska.com/2020/02/25/10-ідей-для-кроссенса-на-уроках-літерату/>
5. Кроссенс на уроках української літератури у 7 класі
<https://naurok.com.ua/krossensi-na-urokah-ukra-nsko-literaturi-v-7-klasi-87156.html>